

RIKSTEATRET

Årsmelding

2010

Kunsten i sentrum

Året 2010 var et begivenhetsrikt år for Riksteatret – med gode kunstneriske resultater og rekordbesøk. Stein Wings oppsetning av Lang dags ferd mot natt med Liv Ullmann, Bjørn Sundquist, Anders Baasmo Christiansen, Pål Sverre Valheim Hagen og Viktoria Winge på rollelisten, ble et høydepunkt. Fra premieren på Røros den 6. september og frem til siste forestilling den 14. desember var hver eneste forestilling utsolgt på de 47 kulturhusene rundt i Norge som var så heldige å få besøk, og utsolgt var det også under gjestespillet på Den Nationale Scene, Nationaltheatret og på Kungliga Dramatiska Teatern i Stockholm. Teatret er øyeblikkets kunst. Som regel er forestillingen borte når scenelyset slukkes etter siste forestilling. Men slik er det ikke denne gangen, for NRK har laget en dokumentarfilm om prøveperioden og en transmisjon av forestillingen for fjernsyn. På denne måten blir dette unike materialet sikret for ettertiden, og alle får anledning til å oppleve Liv Ullmanns siste sceneopptreden. Lang dags ferd mot natt vil bli stående som en milepæl i Riksteatrets historie.

Dette året har vi befestet vår posisjon som "hele landets teater." Vi har satset på høy kvalitet med de beste kunstneriske krefter og hatt hele seks utsolgte turneer. Repertoaret ble satt sammen av sterk dramatik med relevans for et bredt publikum – og spilt av sterke scenekunstnere. I tillegg til Lang dags ferd mot natt har vi kunnet tilby titler som Sangen om den røde rubin, Hvem er redd for Virginia Woolf?

og Soloppgang i Riga. Forstillingene som ble skapt spesielt for de yngste, Ali Baba og de førti røverne, Den lille muldvarpen som ville vite hvem som hadde bæsjet på hodet hans og Pulverheksas og julenissen, alle med figurteater som et vesentlig element, har også gitt god respons. Frikars første fulle landsdekkende turné, som traff minst tre generasjoner av publikum, toppet et ambisiøst publikumstilbud. De uvanlig mange medieoppslagene – inkludert faksimilen fra Dagens Næringsliv, som du kan lese i sin helhet i denne årsmeldingen – vitner om stor interesse for Riksteatrets virksomhet.

Parallelt med den kunstneriske satsingen har Riksteatret hatt fokus på å utvikle og innføre en ny, skreddersydd produksjonsmodell. Målet er å frigjøre energi og konsentrasjon til de skapende kunstneriske prosesser, få mer effektiv drift, og sørge for bedre planlegging, ressursutnyttelse og kostnadskontroll. Å ta risiko er viktig når man skal skape kunst. Økt risiko gir økt mulighet for suksess. Vårt håp er at det nye styringsverktøyet også skal gi oss bedre risikostyring. For fremtiden skal hver forestilling styres som et eget selvstendig prosjekt under ledelse av en produsent som har det økonomiske ansvaret og følger prosessen fra A til Å. Et eksternt konsulent-selskap har bistått en arbeidsgruppe i Riksteatret. Det har vært en engasjerende og krevende prosess der alle medarbeidere i de ulike avdelinger har vært involvert. Vi har store forventninger til resultatene som vil komme i årene fremover.

Et av målene i Riksteatrets strategiske plan er å være navet i samarbeidet i Teater-Norge. Dette er bakgrunnen for at vi hvert år knytter oss til et utvalgt samarbeidsteater, Den Nationale Scene i Bergen i 2010. Det medførte besøk med flere av våre publikumssuksesser til Bergen og turné rundt i landet med tre av DNS sine skuespillerprofiler i "Kunst" av Yasmin Reza i regi av Bjarte Hjelmland.

Det er inspirerende for oss som skal være hele landets teater, å se nye flotte kulturhus reise seg. I de senere årene har steder som Arendal, Hammerfest, Larvik, Halden, Oppdal, Svolvær, og Otta fått nye flotte praktbygg. Det bygges i skrivende stund i Kristiansand, Stavanger og Mandal på Os. Vi har god dialog med Norsk Kulturhusnettverk og politikere i kommuner og

“ Dette året har vi befestet vår posisjon som ”hele landets teater.” Vi har satset på høy kvalitet med de beste kunstneriske krefter og hatt hele seks utsolgte turneer.

fylkeskommuner, og i det offentlige ordskifte har vi sagt tydelig fra om hvor viktig det er at alle de storslåtte nye praktbyggene som bygges, sikres ressurser til drift. Kulturhusene er meningsløse uten et godt innhold og en profesjonell bemanning. Fremtidens kulturpolitiske agenda bør fokusere på dette.

Til slutt må det være lov å hevde at det går godt med Riksteatret, at det er utvikling, nytenkning og innovasjon. Med tanke på de tilbakemeldinger og brev vi får fra alle deler av landet, tillater vi oss å mene at Riksteatret representerer et viktig tilbud av opplevelser og intellektuell stimulans for mange mennesker rundt i Distrikts-Norge. Vi har stor respekt for at Riksteatret drives på fellesskapets regning. Vår oppgave er å skape mest mulig teater for flest mulig. Derfor må vi gi publikum det beste Teater-Norge har å by på, og drive Riksteatret slik at alle innbyggere i hele landet skal kunne føle seg hjemme hos oss. Ved å være modige og inkluderende, mangfoldige og inspirerende, skal vi skape teaterinteresse i hele landet.

Ellen Horn
Teatersjef

FOR UNGDOM OG VOKSNE

Agnar Mykles
Sangen om den røde rubin blir teater
Debatt på Litteraturhuset
Tisdag 26. januar kl. 1900
Med Anders Heger, Morten Borgersen, Line Verndal, Mattis Herman Nyquist, Bjørn Skagestad og Fredrik Wandrup (møteleder). Arrangementet er gratis. Velkommen!

Forestillinger på Riksteatrets scene i Nydalen for turné
Prøveforestillinger 1., 2. og 3. februar kl. 1900
Urpremiere 4. februar kl. 1900
Regi og dramatisering: Morten Borgersen.
Billetter kjøpes på www.billettuka.no / 815 11 500
Les mer på www.riksteatret.no

SANGEN OM DEN RØDE RUBIN

Av Morten Borgersen. Fritt etter Agnar Mykle

EN AV NORGESHISTORIENS MEST OMTALTE ROMANER BLE TEATER

Med Mattis Herman Nyquist,
Bjørn Skagestad, Line Verndal,
Yngve Berven, Mari Baade,
Julia Schacht og Ida Cecilie Klem.

Regi og dramatisering Morten Borgersen.
Koreografi Ingun Bjørnsgaard.
Scenografi Olav Myrtvedt.
Musikk Anne Grete Preus og Kjetil Bjerkestrand.
Kostymedesign Ingrid Nylander.
Lysdesign Chrisander Brun.
Lyddesign Lars Årdal.
Maskedesign Helge Bjørnå.
Dramaturg Tine Thomassen.

Urpremiere i Oslo 4. februar.
Turnépremiere i Svolvær 10. februar.

Antall forestillinger: 56
Antall publikum: 19 405

Gyldendal ga ut romanen på nytt med Riksteatrets plakاتفoto på omslaget.

foto: Erik Berg

“ En krigsdans av et
ekteskapsdrama.
På Riksteatret har det
blitt en dempet infam
affære med en varm
glød i bønn” VG

HVEM ER REDD FOR VIRGINIA WOOLF?

Av Edward Albee

VERBAL BOKSEKAMP I NACHSPIEL FRA HELVETE

Med Anette Hoff, Ingar Helge Gimle, Nils Jørgen
Kaalstad, Marian Saastad Ottesen.

Oversatt av Peter Magnus.
Regi og bearbeidelse Petter Næss.
Scenografi/kostymedesign Leiko Fuseya Skjærven.
Musikk Nils Petter Molvær.
Lysdesign Torkel Skjærven.
Lyddesign Erik Hedin.
Maskedesign Helge Bjørnå.
Dramaturg Tine Thomassen.
Forlag Nordiska ApS - Købehavn

Premiere i Oslo 23. februar.
Turnépremiere i Larvik 27. februar.

Antall forestillinger: 51
Antall publikum: 10 156

Anette Hoff
sminkes til
foto

foto: Jo Michael

“ Mestermøte (...) vil bli stående som en referanse i norsk teater ”

LANG DAGS FERD MOT NATT

Av Eugene O' Neill

ENESTÅENDE SKUESPILLERLAG MED LIV ULLMANN I SPISSEN

Med Liv Ullmann, Bjørn Sundquist, Anders Baasmo Christiansen, Pål Sverre Valheim Hagen og Viktoria Winge.

Oversatt av Svein Selvig.
Regi Stein Winge.
Scenografi og kostymedesign John-Kristian Alsaker.
Lysdesign Morten Reinan.
Lyddesign Lars Årdal.
Dramaturg Bibbi Moslet.
Regiassistent Thomas Seeberg Torjussen.

Premiere i Oslo 1. september.
Turnépremiere på Røros 6. september.

Antall forestillinger: 60
Antall publikum: 29 055

Dagens Næringsliv fulgte turnéen. Se faksimile side 27.

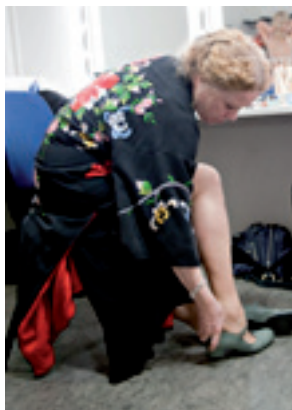

foto: Mikaela Berg

foto: Mikaela Berg

“ Det er kjedelig å bli gammel – men det er den eneste muligheten til å leve lenge!
Lidia Vasiljevna

SOLOPPGANG I RIGA

Av **Aleksej Arbuzov**

ELLEN HORNS REGIDEBUT BEGEISTRET PUBLIKUM OG PRESSE

Med Marit Østbye og Stein Grønli.
Musiker Kay Hartvigsen.

Oversatt av Helena Krag.
Regi Ellen Horn.
Scenografi Alexander Orlov.
Kostymedesign Irina Cherednikova.
Lysdesign Ola Bråten.
Lyddesign Erik Hedin.
Maskedesign Marianne Log.
Dramaturg Tine Thomassen.
Musikalsk rådgiver Per Christian Revholt.
Koreografisk assistanse Bjørn Holthe.

Premiere i Oslo 15. september.
Turnépremiere i Bodø 20. september.

Antall forestillinger: 47

Antall publikum: 7 734

Wenche Foss, som selv har spilt i Soloppgang i Riga, gav gode råd underveis.

foto: Dagbladet

foto: Jo Michael

FOR UNGDOM OG VOKSNE

“ Den Nationale Scene
var Riksteatrets hovedsamar-
beidspartner i 2010.
Vi utvekslet forestillinger
med gjestespill i Bergen
og på turné.

KUNST

Av Yasmin Reza

OM KUNST OG VENNSKAP I INTERNASJONAL KOMEDIE

Med Jon Ketil Johnsen,
Bjørn Willberg Andersen,
Stig Amdam.

Oversatt av Christine Amadou.
Regi Bjarte Hjelmeland.
Scenografi og kostymedesign Ingeborg Kvamme.
Scenografisk assistanse Pål Dixon Sandberg.
Lysdesign Geir Hovland.
Produsert av Den Nationale Scene.

Turnépremiere på Stord 12. april.

Antall forestillinger: 19
Antall publikum: 1639

Kan et hvitt
lerret kalles
god kunst?

Foto: Erik Berg

LET IT ROCK

Av Ivar Tindberg m. fl.

HEFTIG ROCKEFEST FORTSATTE SIN SEIERSGANG MED SISTE STOPP I OPERAEN

Med Frode Alnæs, Paal Flaata, Kim Fairchild, Linda Tørklep og El Cuero med Øyvind Blomstrøm, Brynjar Takle Ohr, Tommy Reite og Håvard Takle Ohr.

Regi Ivar Tindberg.
Musikalsk leder Frode Alnæs.
Scenografi Gjermund Andresen.
Kostymedesign Anette Werenskiold.
Lysdesign Anders Busch.
Lyddesign Einar Ytreliid.
Hår/maskedesign Erika Brathole.
Regiassistent Sunniva Egge Sipus.
Manuskript Ivar Tindberg og Karsten Fullu i samarbeid med ensemblet.
Tekstbidrag Ragnar Hovland og Kjell Storvik.

Turnéstart i Namsos 16. januar.
Produsert av Riksteatret i samarbeid med Rikskonsertene.

Antall forestillinger: 32
Antall publikum: 11 736

Wow, for et show!
Det mest riktige
showet om rock´n
roll-historien det
er mulig å lage”

Drammens Tidende

Foto: L.P. Lorentzen

DANS

“Eventyrdans ble også spilt på dagtid for Den kulturelle skolesekken i Oppland.

EVENTYRDANS

Av Øyvind Jørgensen

VAKKER DANSEFORESTILLING INSPIRERT AV SAGN

Med Terese Mungai, Katrine Bølstad, Mariana Ferreira, Biniam Yhidego, Øyvind Jørgensen.

Koreografi/regi Øyvind Jørgensen.
Regiassistent/prøveleder Tinken Laurantzson.
Konsept/manus Øyvind Jørgensen og Tinken Laurantzson.
Scenografi Øyvind Jørgensen og Anna Widén.
Musikk Petter Wiik
Billedkunstner/video/foto Anna Widén.
Kostymedesign Silje Fjellberg
Lysdesign Ruth Marie Bottheim.

Premiere i Oslo 19. mars.
Turnépremiere i Tromsø 22. mars.

Antall forestillinger: 28

Antall publikum: 2390

Kom hulder,
kom tusse,
kom småtroll,
og bergtroll
og jutul i fjell.
Ukjent kilde

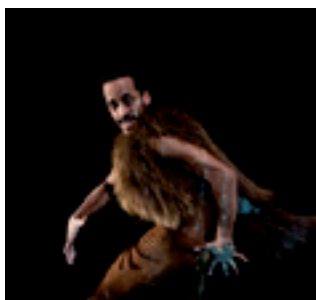

Foto: Erik Berg

“ Jeg har tidligere drevet med dans, og dette gjorde at jeg fikk lyst til å komme i gang igjen.

Gutt (17) til Agderposten

FRIKAR - KRUK!

Av Frikar Dance Company

UTSOLGTE HUS FOR HALLING OG AKROBATIKK I SPENSTIG DANSESHOW

Dansere Ulf-Arne Johannessen, Sigbjørn Rua, Silje Onstad Hålien, Anders Aasberg, Hallgrim Hansegård, Ådne Kolbjørnshus, Anita Langødegard, Eirik Luksengard Fuglesteg og Vetle Springard.

Musikere Andreas Bratlie, Rolv Olav Eide, Olav Mjelva Luksengård og Andreas Ljones.

Koreografi, idé, animasjonar og scenografi Hallgrim Hansegård.
Komposisjon og idé Andreas Ljones.
Lysdesign Torkel Skjærven/Sture Moslåttén.
Kostymedesign Silje Ulekleiv, laga av gjenbrukte dressar gjevne av Fretex.

Turnépremiere i Elverum 18. oktober

Antall forestillinger: 41

Antall publikum: 14 698

Foto: Erik Berg

ALI BABA OG DE FØRTI RØVERNE

Dramatisert av Agnar Mykle

MYKLES KULTFORESTILLING MED FARGERIKE DUKKER SIGNERT TATJANA ZAITZOW

Med Christine Stoesen,
Bo Anders Sundstedt,
Sarah Christine Sandberg,
Kristin Aafloy Opdan og
Terje Halsvik.

Basert på Ali Baba og de førti røverne fra 1001 natt.
Regi Øyvind Osmo Eriksen.
Scenografi Nora Furuholmen.
Dukkedesign Tatjana Zaitzow.
Koreografi Ida Wigdel.
Musikk/lyddesign Øyvind Osmo Eriksen.
Lysdesign Joakim Moe Røysland.

Premiere i Oslo 4. mars.
Turnépremiere i Kongsvinger 9. mars.

Antall forestillinger: 69

Antall publikum: 8 641

foto: Cuillermo Farias

“ Riksteatrets repertoar skal spenne fra de store klassikerne til den nye moderne dramatikken.

Riksteatrets strategiplan 2010–2015

DEN LILLE MULDVARPEN

SOM VILLE VITE HVEM SOM HADDE BÆSJET PÅ HODET HANS

Av Werner Holzwarth. Dramatisert av Tine Thomassen.

EN AV VÅR TIDS STØRSTE TEATER- OG BARNEBOKSUKSESSER TIL JUBEL FOR DE MINSTE.

Med Knut Wiulsrød, Marianne Edvardsen, Hans Rønningen, Suzanne Paalgard.

Regi Catrine Telle.
Scenografi Birgitte Lie.
Dukkedesign Grete Larssen.
Lysdesign Espen Solum.
Musikk Per Christian Revholt.

Turnépremiere i Seljord 23. september.
I samarbeid med Oslo Nye Teater.

Antall forestillinger: 30
Antall publikum: 8 518

Klar for et nytt møte med nye treåringer

KORALL KORAL

VERDENS FØRSTE BABYOPERA PÅ NY TURNÉ.

Med Hanne Dieserud og Hanna Gjermundrød.

En produksjon fra Dieserud/Lindgren Produksjoner i samarbeid med Riksteatret og Den Norske Opera & Ballett.

Konsept/regi Hanne Dieserud og Christina Lindgren. Scenografi Christina Lindgren.
Musikk/komposisjon Maja Ratkje.
Kostymedesign Christina Lindgren.

Sesongpremiere på Finnsnes 6. september.

Antall forestillinger: 44
Antall publikum: 1 826

foto: Erik Berg

“ Pulverheksa blir rørt
når barna synger med på
ALLE sangene og ligger
litt foran i handlingen.

Fra forestillingsrapport 9. des. 2010

PULVERHEKSA OG JULENISSEN

Av Ingunn Aamodt. Dramatisert av Ivar Tindberg.

KOSELIG FØRJULSTEMNING I PULVERSKOGEN

Med Maj Britt Andersen,
Ingolf Karinen, Bo Anders Sundstedt,
Jørn Morstad, Janne Starup Bønes.

Regi Ivar Tindberg.
Scenografi og kostymedesign Christine Lohre.
Musikk Geir Holmsen.
Dukkedesign Grete Larssen.
Lysdesign Kristin Tunold-Hanssen.

Sesongpremiere i Skien 2. november.

Antall forestillinger: 50
Antall publikum: 20 770

Drømmeprinsen på spa

foto: Heiko Junge/Scampix

STOPPESTADEN

Av **Julian Garner**

PSYKOLOGISK THRILLER FRA JAZZMILJØET I NEW ORLEANS PÅ 1920- OG 30-TALLET

Med Ole Martin Aune Nilsen,
Ane Skumsvoll og Karl Sundby.

Gjestespill fra Sogn og Fjordane Teater.

Regi Rita Abrahamsen
Scenografi og kostymedesign Åse Hegrenes.
Lysdesign Elisabeth Nilsson.

Spilledager: 23., 24. og 25. mars.

Antall forestillinger: 3

Antall publikum: 259

“ For SoFt betydde det mykje å få gjeste Riksteatret med *Stoppestaden*, både fordi den kritikarroste framsyninga vart spelt for fleire tilskodarar og fordi teatret fekk vist stykket for kritikarar og scenekunstnarar i hovudstaden.

Terje Lyngstad, teatersjef SoFt

Kjære Ellen!
 Tusen takk
 for en veldig
 produktions-
 periode!
 Stor klem
 til deg,
 fra Tatjana

ALLI
BAIBA
og de 40
trøerne

© 2010

DETTE ER:
 EN KAOTISK MINNEBOK
 FRA EN *fantastisk*
 ARBEIDSPERIODE 2009-10
 ~ FRA DUKKEDESIGNERN *Tatjana*

- unikt til hver
køjt fotografier...

DE VAKRESTE SILKESTOFFER ER INNKØBT, -

ELISE MISTET ALDRI HODET!

OG FIGURENE JØBLER!

MORGANA II

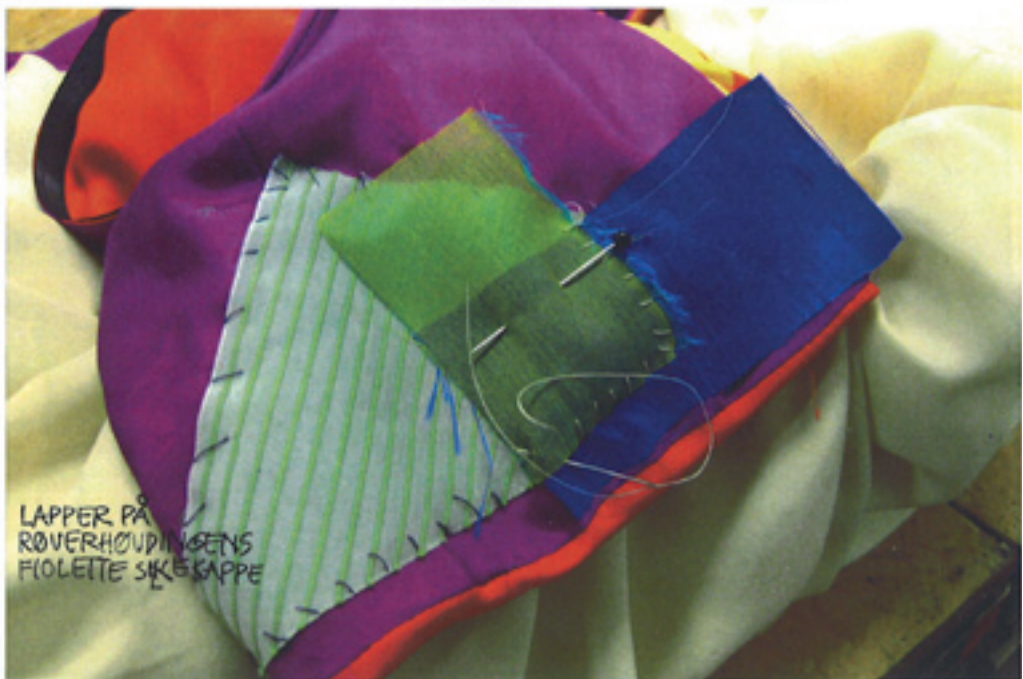

MORGANA I

MUSTAFA

SYSTUA

LAPPER PÅ
ROVERHOVDINGENS
FIOLETTE SIKKAPPE

1. Årsregnskap

Regnskapet for 2010 følger på side 23. Netto mindretgifter i 2010 var 7,695 mill.

Inntekter og refusjoner utgjorde totalt 29,7 mill, mot 25,6 mill i 2009. Inntekter på post 332402 er 27,2 mill, dette utgjør en merinntekt på 1,3 mill mot bevilgning. Riksteatret har hatt et år med uvanlig godt billettsalg og besøk.

Totalt utgjorde billettinntekten i 2010 21,6 mill mot 13,0 mill i 2009, og 17,5 mill i 2008. Den kraftige veksten skyldes at mange av produksjonene oppnådde svært godt salg, særlig i 2. halvår. Høyt belegg på forestillingene påvirker også billettprisen; snittbillettprisen er hevet fra kr 147,- i 2009 til kr 178,- i 2010. Refusjon fra trygdeforvaltningen på post 332415-19 utgjorde 2,3 mill, noe høyere enn forventet grunnet enkelttilfeller av langtidssykdom 2. halvår.

Driftsutgiftene utgjorde totalt brutto 122,2 mill, mot total brutto bevilgning på post 1 + post 21 på kr 126,2 mill. Underforbruket skyldes Riksteatrets plan om å bygge opp en permanent reserve, og teatret har i sine interne budsjetter derfor ikke disponert hele bevilgningen. Opprinnelig mål for udisponert beløp var 4 mill.

Med solide billettinntekter som langt overgikk de interne budsjettene, utgjør netto mindreforbruk for post 01 og 21 totalt 7,7 mill. Dette beløpet vil vi søke om å overføre til 2011-bevilgningen. Beløpet skal ikke disponeres i teatrets interne budsjetter, men danne en permanent reserve for å håndtere usikkerhet knyttet til billettinntekter, og andre uforutsette hendelser som vil påvirke teatrets økonomi vesentlig, jfr. KUDs målsetting med endring av bevilgningsstruktur f.o.m. 2009.

Som en følge av de overskridelser av bevilgningen som fant sted i 2009, var Riksteatret pålagt særskilte rapporteringskrav gjennom hele 2010. Teatret skulle også innføre en ny prosjekt- og risikostyringsmodell, for å øke styrbarheten og forhindre tilsvarende hendelser i framtiden.

Riksteatret har gjennomført en omfattende prosess knyttet til utarbeiding og innføring av ny prosjektmodell, som i praksis innebærer et produsentstyrt teater. Den nye modellen ble implementert fra september 2010, og i løpet av våren 2011 vil alle produksjoner styres i henhold til denne.

Teatret har overholdt rapporteringskravene, og styret har hatt et høyt antall møter for å behandle den løpende rapporteringen i.h.t. de oppgitte krav og frister. Se ytterligere redegjørelse under ressursbruk.

Det er tilfredsstillende at vi ved avslutningen av 2010 har oppnådd målsettinger fra KUD; vi har både innført ny styringsmodell, og vi har sikret en solid kapitalreserve.

2. Resultatrapport

Riksteatrets samlede aktivitet i 2010 omtales innledningsvis kortfattet i henhold til de strategier, hovedprioriteringer og satsingsområder som omtales i tildelingsbrevet.

Et profesjonelt tilbud av teater-, opera- og danseforestillinger og andre sceneuttrykk over hele landet.

Riksteatret har i 2010 spilt 670 forestillinger fordelt på 12 produksjoner.

Forestillingene er formidlet til spillesteder i hele Norge, og er sett av et samlet publikum på 162.319. DNS i Bergen var vårt hovedsamarbeidsteater, med en DNS-forestilling på turné, og Riksteatrets forestillinger spilt i Bergen. Vår største satsing var produksjonen Lang dags ferd mot natt, som ble en enestående suksess, kunstnerisk som publikumsmessig. Liv Ullmanns avskjedsturné fikk enorm oppmerksomhet, og har vært med på å heve Riksteatret til en ny posisjon i Teater-Norge. Forestillingen var også på gjestespill ved Nationaltheatret, DNS, og Dramaten i Stockholm. Vi spilte i 2010 på 69 faste spillesteder, og har levert et godt og sammensatt repertoar på hvert spillested, i henhold til ny arrangørstrategi. Vi har hatt rekordbesøk på turné, og har styrket samarbeidet med arrangørene.

Høy kvalitet gjennom utvikling og fornyelse.

2010 var et stort kunstnerisk løft for Riksteatret: Ambisjonene var høye både i valg av repertoar, og i besetning, med flere av Norges ypperste skuespillere og scenekunstnere. Det var lagt høye kvalitetsmål på egenproduksjonene, og vi innfridde forventningene fra både kritikere og publikum. Moderne klassikere, mange produksjoner for barn og satsing på dans utgjorde sammen et repertoar med stor spennvidde.

Nå hele befolkningen

Riksteatret har hatt et rekordstort publikum i 2010, med 162.251 besøkende. Av disse var 24.508 på samarbeidsteatret ONTs forestillinger på deres scene (disse telles med i totaltallet i henhold til NTOs prinsipper for statistikk) På egen scene har vi hatt 136568 besøkende, hvorav 117.469 på turné. Dette er en økning fra 2009, da vi hadde 107.000 publikummere på turné. Årsakene til veksten er flere: vi har hatt et attraktivt og relevant repertoar, og fått gode kritikker for mange av forestillingene. Vi har hatt kjente skuespillere og lyktes i å få høy oppmerksomhet. Sammen med arrangørene har markeds- og kommunikasjonsavdelingen på en mer systematisk måte fokusert på salg av billetter. Flere av produksjonene opplevde å bli utsolgt på hele eller store deler av turneene.

Publikumsarbeidet mot barn og unge retter seg delvis mot familier, og delvis mot skolene. DnB NOR er Riksteatrets sponsor, og har gitt teatret et billettfond skolene kan søke. Det deles ut 3000 gratis billetter, primært til videregående skoler. Skolene kan deretter kjøpe ytterligere billetter til gunstig pris. Dette har økt besøket fra elever betydelig.

Videre er kontakten med DKS styrket, med fylkesavtaler for Finnmark, Nord-Trøndelag, Oppland og Nordland. DKS kjøper billetter til enkeltforestillinger der det er nærhet mellom spillested og skole. I tilknytning til mange av produksjonene har det vært pedagogiske opplegg, foredrag, møter med de medvirkende og baksnakk, som styrker kontakten med publikum og senker terskelen inn til teatret.

Innenfor dansen har vi iverksatt en satsing for å øke samhandling og synergi i Danse-Norge. Vi har inngått en avtale med Dansens Hus for å utvikle dansepublikum, skape et nettverk av arrangører og koordinere utvikling av forestillinger og tilbud til publikum.

Riksteatret har oppnevnt en danseansvarlig, og målsettingen er bedre kontinuitet i dansetilbudet og økt kompetanse hos både arrangør og publikum.

Riksteatret driver et omfattende publikumsbyggende arbeid, og videreutvikler samarbeidet med spillestedene, blant annet med arrangørsamlinger to ganger i året. Se også under ressursbruk.

“ 2010 var et stort kunstnerisk løft for Riksteatret: Ambisjonene var høye både i valg av repertoar, og i besetning med flere av Norges ypperste skuespillere og scenekunstnere. Det var lagt høye kvalitetsmål på egenproduksjonene, og vi innfridde forventningene fra både kritikere og publikum.

Større mangfold

Riksteatret har i 2010 oppprioritert mangfoldsarbeidet ved å utnevne en intern mangfoldsansvarlig. Hun har stått i spissen for å utvikle en egen mangfoldstrategi som har tre hovedsatsinger: mangfold i kunstnerisk utvikling, i publikumsutvikling og i rekruttering.

Kunstnerisk har teatret hatt besetning med flere kunstnere med annen etnisk bakgrunn som vi har bygget relasjoner til over flere år. Vi er i gang med å tilrettelegge et pilotprosjekt innenfor publikumsbygging i samarbeid med arrangørene på de spillestedene som har en minoritetsbefolkning. Fra før har vi et samarbeid med Røde Kors, som gir Flyktninghjelpen gratis billetter til forestillingene.

Innenfor rekruttering har vi lyktes i å rekruttere flere nye medarbeidere med minoritetsbakgrunn, og vil fortsette å prioritere dette som et mål også i 2011.

Vi skal videreutvikle tiltaksplaner og oppfølging innenfor Mangfoldsstrategien i 2010. Mangfoldsansvarlig har en egen intern ressursgruppe som skal sørge for at arbeidet er godt implementert i organisasjonen og får den nødvendige oppmerksomheten. Riksteatret har deltatt i nettverksamlingene som Mangfoldssekretariatet driver.

Effektiv ressursutnyttelse

Den økonomiske situasjonen ved inngangen til 2010 krevde begrensninger i ressursbruken for å bygge en kapitalreserve. Samtidig ønsket vi å opprettholde det ambisiøse kunstneriske aktivitetsnivået. Brutto prosjektutgifter er 56 mill, mot 71 mill i 2009. Nitid "smart" planlegging mht. bemanning, bruk av turneene, utveksling av produksjoner med ONT og DNS, samt tilpasning av repertoar har gjort dette mulig.

Teatrets øvrige driftskostnader utgjorde brutto 65,9 mill, mot 61 mill i 2009. Differansen skyldes årets lønnsoppgjør, samt at engasjerte teknikere av budsjettoppfølgingsgrunner er overført til avdelingsbudsjettet.

Teatrets viktigste tiltak for en bedre ressursforvaltning har vært innføringen av den nye prosjektmodellen. I tilknytning til

selve produsentstyringen, med sine milepæler, og tydeligere, mer formaliserte beslutningspunkter, er det utarbeidet flere støttesystemer som skal redusere risiko:

Riksteatret foretar årlig en ny overordnet risikoanalyse. Denne er supplert med usikkerhetskart for oppfølging av det enkelte prosjekt, og vi gjør på grunnlag av disse vurderinger på overordnet nivå. Avviksrapportering på månedlig basis, med et egenutviklet støttesystem til regnskapet, har vist seg å gi sikker og tidlig kunnskap om avvik. Dette har bidratt til å heve både styrbarhet og til å videreutvikle kalkylemodellene til større presisjon.

Prosjektmodellen har i seg selv resultert i en mer målrettet og tydeligere organisering av teatret. Det øverste ledelsessjiktet er reorganisert, antall faste møter redusert og prosjektstyringen lagt til produsentene. Teatret har opprettet 3 produsentstillinger, uten å øke antall årsverk. Alle tre stillinger er besatt f.o.m. januar 2011.

Videre er markeds-, salgs- og informasjonsarbeidet omorganisert til én avdeling, med tydeligere prioritering av salg og mer effektiv ressursbruk.

3. Likestilling

Riksteatret har bevisst søkt kjønnsmessig balanse i alle avdelinger. Øverste ledernivå består av fem kvinner og fem menn (pr. 1.1.2011) Teatret som helhet har en jevn kjønnsfordeling. Det er en viss kjønnsmessig forskjell i avdelingene. På teknisk side har vi eksempelvis noen færre kvinner, mens vi på administrativ side har tilsvarende overvekt. Men utviklingen går mot bedre balanse fordi kjønnslikevekt har vært vektlagt ved rekruttering. Vi har også arbeidet internt for å utvikle mindre kjønns spesifikke arbeidsdelinger innenfor avdelingene, og har som følge av dette sett større innslag av utradisjonelle roller, bl.a. på teknisk avdeling. Det er små lønnsforskjeller mellom kvinner og menn.

4. Systematiske brukerundersøkelser

Riksteatret har en tett kontakt med sitt publikum, både via våre arrangører, men også til teatret direkte. Publikum gir tilbakemeldinger via e-post, via Facebook og andre sosiale medier, samt verbal kontakt i tilknytning til forestillingene.

Vi har også egen e-posttjeneste som publikum kan melde seg på, for mottak av informasjon. Etter rekrutteringsaktivitet i fjor har denne tjenesten vokst kraftig.

Riksteatret er medlem av Norsk publikumsutvikling, som har mottatt midler til å gjennomføre en større publikumsundersøkelse. Vi kommer til å delta aktivt i arbeidet med denne, og forventer at det vil gi oss interessante data for videre arbeid.

5. IKT-arkitektur

Riksteatret leverer ingen offentlige tjenester som krever pålogging på offentlige systemer som Altinn eller andre portaler. Teatrets kommunikasjon med publikum skal være så åpen, enkel og sikker som mulig. Publikum ønsker god og lett tilgjengelig informasjon om teatrets forestillinger, og de får det i dag gjennom teatrets nettsider www.riksteatret.no. Her er det også tilrettelagt for elektronisk billett kjøp, med adgang til de ulike kulturhusenes billettsystemer.

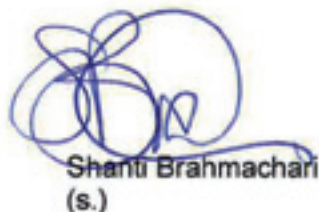
Riksteatret gjennomførte ikke noen nye IT-prosjekter i 2010 som ble omfattet av IKT-arkitekturprinsippene for offentlig sektor. Generelt sett følger teatret i sine eksisterende IT-løsninger arkitekturprinsippene.

Oslo, 4. februar 2011

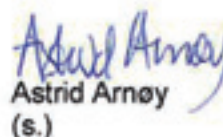
Riksteatrets styre:

Marit Reutz
(s.)

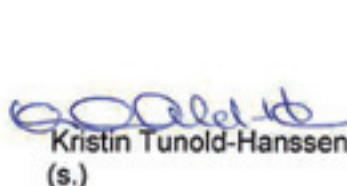
Shanti Brahmachari
(s.)

Astrid Arnøy
(s.)

Stephan L. Jervell
(s.)

Kristin Tunold-Hanssen
(s.)

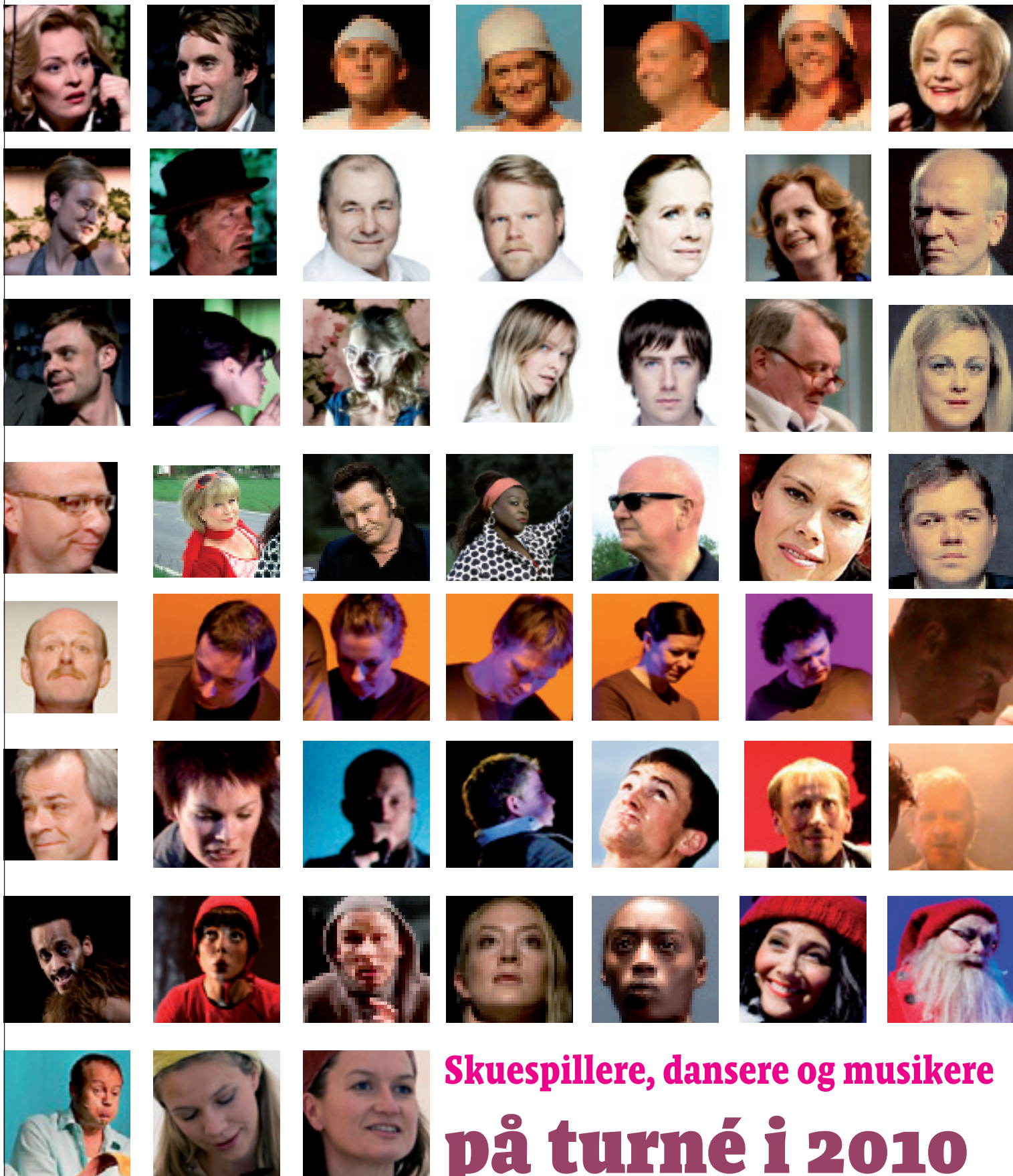
Bo Anders Sundstedt
(s.)

Trond Hannemyr
(s.)

6. Miljøarbeid

Riksteatret har i 2010 i samarbeid med Rikskonsertene og Avantor (driftsansvarlig), satt i gang et prosjekt for å få ned energiforbruket på hovedkontoret i Nydalen. Det er utarbeidet en Enøkrapport av selskapet Evotek. På grunnlag av denne rapporten har Riksteatret og Rikskonsertene satt i gang kortsiktede tiltak for å redusere energiforbruket, som å endre driftstider på ventilasjonsanlegget og endre styringsparametre i det. Prosjektet fortsetter inn i 2011, og teatret og samarbeidspartnerne vil gjennomføre flere tiltak som vil redusere energiforbruket betydelig. Hovedtiltakene er å gå fra oppvarming via luftpumpen over til oppvarming fra ovner, og å bytte ut styringssystemet for ventilasjonsanlegget, oppvarming og lysstyring. Investeringskostnadene vil bli delt mellom partene, og innsparingspotensialet er beregnet til hele 40 %.

**Skuespillere, dansere og musikere
på turné i 2010**

RIKSTEATRET - REGNSKAP 2010

Driftsutgifter

	i 1000 kr
01-11 Stillinger	39 660
01-12 Ekstrahjelp	117
01-13 Bistillinger	97
01-17 Styres, råd, utvalg	207
01-18 Trygder, pensjoner	5 374
011 Sum lønn og godtgjørelser	45 455
01-21 Maskiner, inventar, utstyr	1 139
01-22 Forbruksmaterieil	1 140
01-23 Reiseutgifter m.v.	2 497
01-24 Kontortjenester m.v.	1 451
01-25 Konsulenttenester m.v.	1 261
01-26 Databehandlingstenester	1 516
01-27 Vedlikehold, drift av maskiner m.v.	902
01-28 Vedlikehold av bygg og anlegg	1 281
01-29 Bygningers drift, lokaleie	9 270
'012 Sum varer og tenester	20 457
011-013 Regnskap - sum driftsutgifter	65 912
01 Bevilgning - sum driftsutgifter	66 155
011-012 Mindreutgift i forhold til bevilgning	243
21-11 Stillinger	10 325
21-12 Ekstrahjelp	118
21-13 Honorar	1 676
21-17 Styres, råd, utvalg	0
21-18 Trygder, pensjoner	1 707
011 Sum lønn og godtgjørelser	13 826
21-21 Maskiner, inventar, utstyr	117
21-22 Forbruksmaterieil	2 434
21-23 Reiseutgifter m.v.	18 118
21-24 Kontortjenester m.v.	4 022
21-25 Konsulenttenester m.v.	11 353
21-26 Databehandlingstenester	0
21-27 Vedlikehold, drift av maskiner m.v.	0
21-28 Vedlikehold av bygg og anlegg	0
21-29 Bygningers drift, lokaleie	6 487
'012 Sum varer og tenester	42 531
011-013 Regnskap - sum driftsutgifter	56 357
21 Bevilgning - sum driftsutgifter	60 074
011-012 Mindreutgift i forhold til bevilgning	3 716

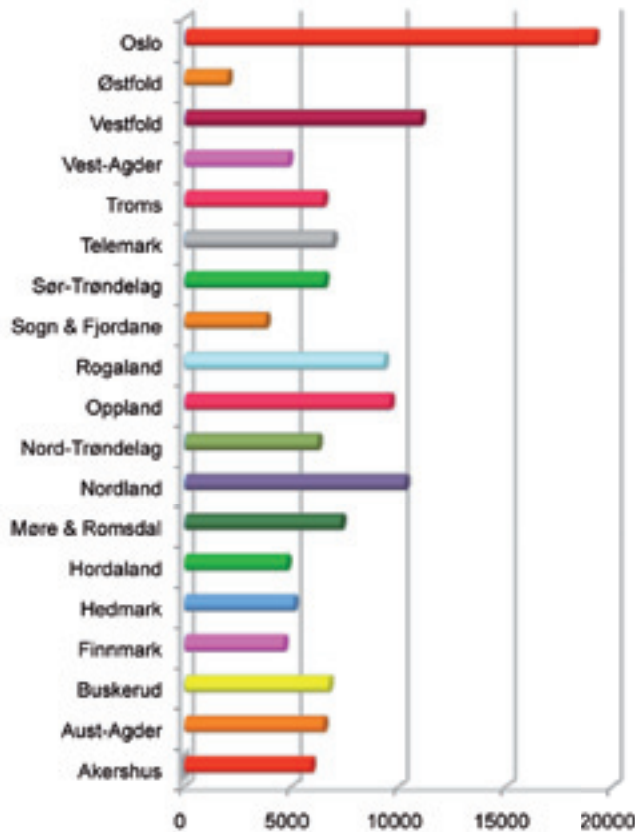
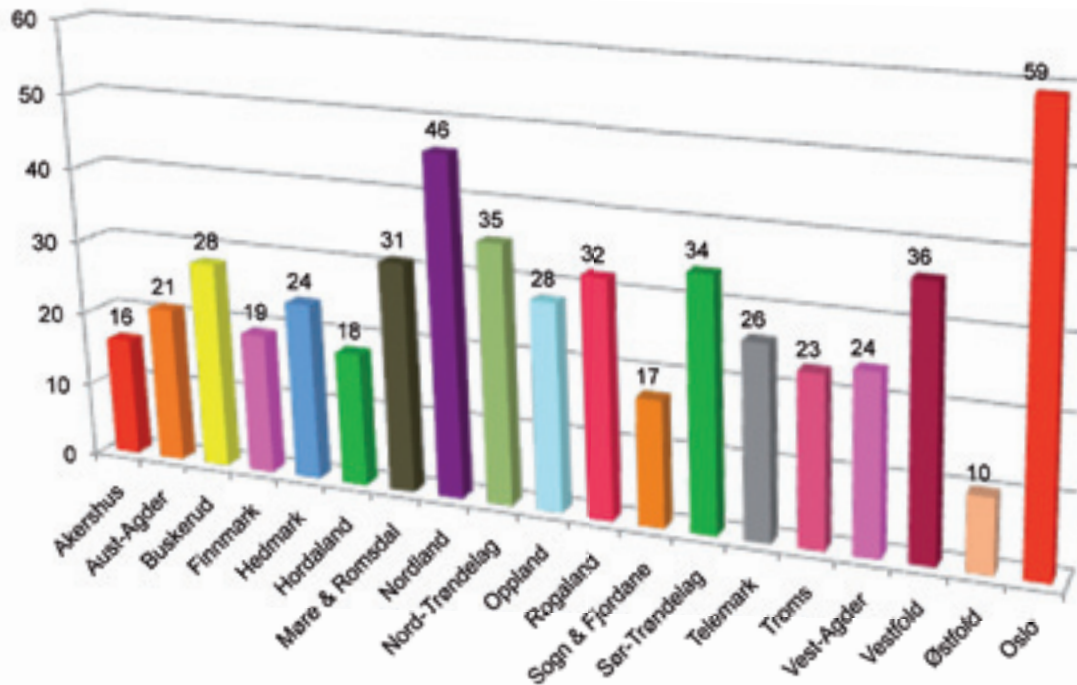
Inntekter

01 Diverse inntekter	196
01 Inntektskrav	103
01 Merinntekt i forhold til inntektskrav	93
15 Refusjon arbeidsmarkedstiltak	3
16 Refusjon fødselspenges	834
17 Refusjon lærlinges	24
18 Refusjon sykepenges	1 488
01-018 Sum inntektes	2 349
01-018 Sum merinntektes	2 442
02 Diverse inntektes	27 194
02 Inntektskrav	25 900
02 Merinntekt i forhold til inntektskrav	1 294
15 Refusjon arbeidsmarkedstiltak	
16 Refusjon fødselspenges	
18 Refusjon sykepenges	
02-018 Sum inntektes	0
02-018 Sum merinntektes	1 294

Årsresultat - netto mindreutgifter

7 695

Antall forestillinger pr. fylke

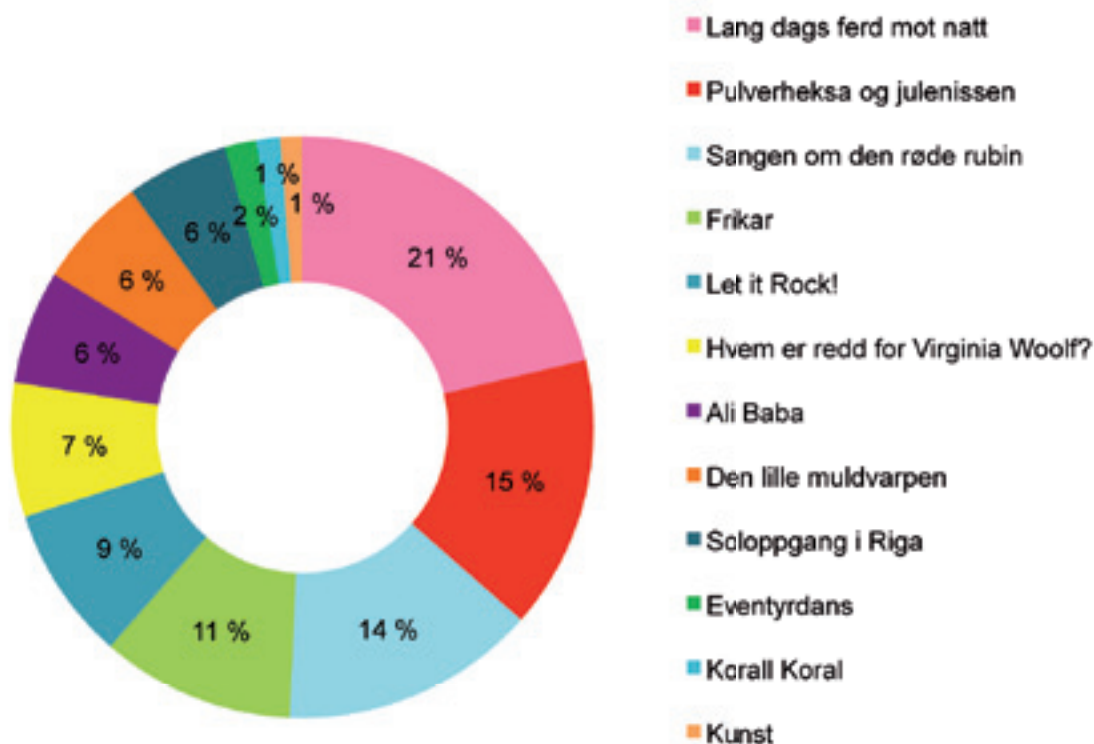
Antall publikum pr. fylke

Publikumsbesøk pr. forestilling

Produksjon	% av totalbesøk	Publikumsbesøk	Ant. forestillinger
Lang dags ferd mot natt	21 %	29055	60
Pulverheksa og julenissen	15 %	20770	50
Sangen om den røde rubin	14 %	19405	56
Frikar	11 %	14698	41
Let it Rock!	9 %	11736	32
Hvem er redd for Virginia Woolf?	7 %	10156	51
Ali Baba	6 %	8641	69
Den lille muldvarpen	6 %	8518	30
Soloppgang i Riga	6 %	7734	47
Eventyrdans	2 %	2390	28
Korall Koral	1 %	1826	44
Kunst	1 %	1639	19
Gjestespill på andre scener		25751	143
Totalt besøk		162319	670

Prosent av total

VC fulgte turnépremierer på Roros 6. september 2010.

“

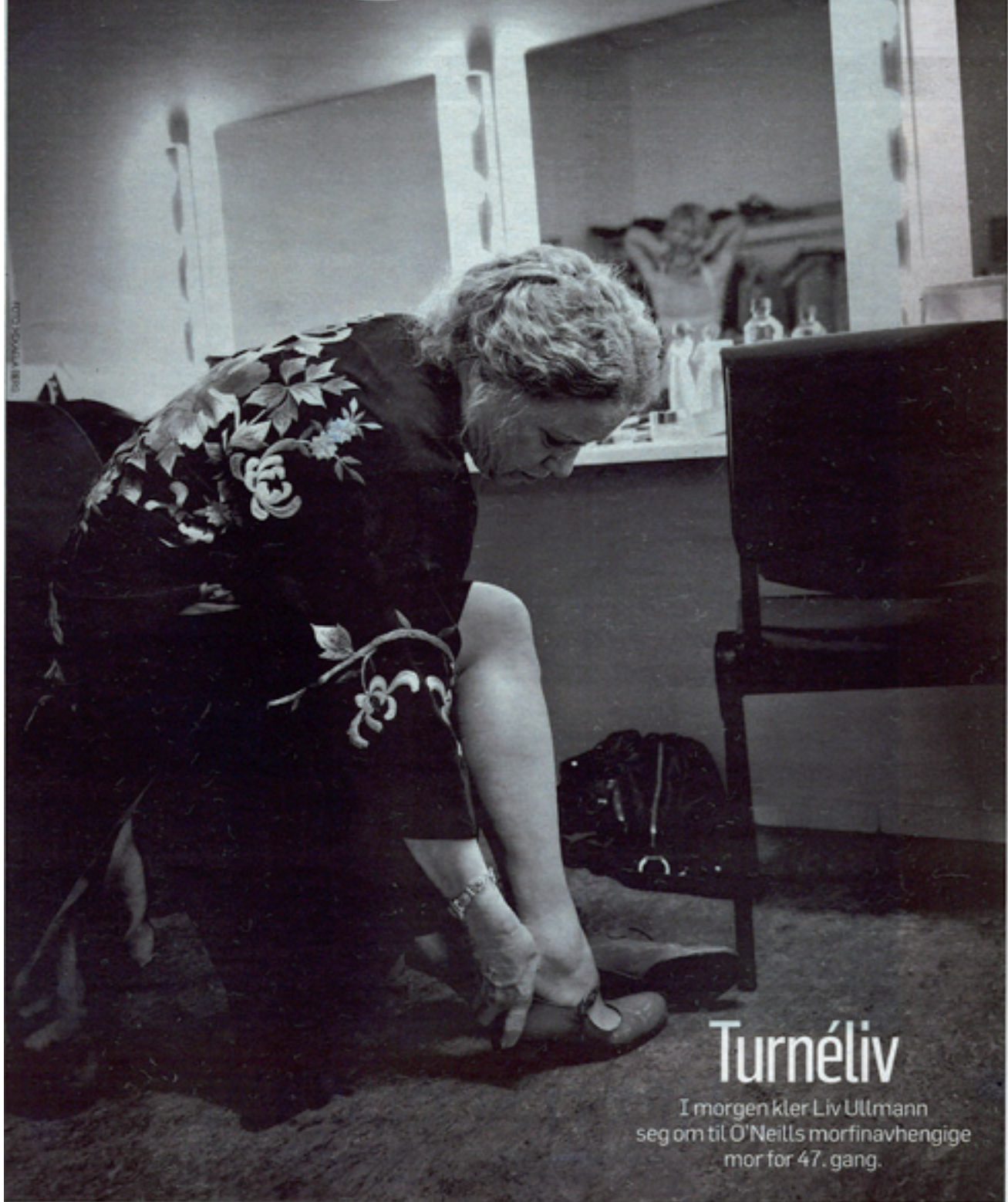
Liv Ullmanns comeback og Riksteatrets turné fikk uvanlig mange presseoppslag i norske og internasjonale medier. Liv Ullmann ble coversak i The Wall Street Journal, NRK Dagsrevyen dekket saken hele fem ganger, Fredrik Skavlan og Viggo Johansen fikk besøk i studio og Dagens Næringsliv ble med i turnébussen.

foto: NRK

Dagens Næringsliv 6./7. november 2010

magasinet

Turnéliv

I morgen kler Liv Ullmann seg om til O'Neills morfinavhengige mor for 47. gang.

[Reportasje]

IPAUSEN. Før siste akt i Harstad. Pål Sverre Valheim Hagen skal snart inn til en kraftig påkjenning på scenen. Liv Ullmann og Anders Baasmo

HØSTSONATEN

Cecilie Enger og Mikaela Berg (foto), Tromsø, Narvik, Harstad,
Svolvær, Bodø, Mo i Rana og Mosjøen

Christiansen diskuterer forestillingen så langt. Bjørn Sundquist i høyre hjørne er representert ved bilde på teknikerbussen, parkert utenfor lokalet.

De kjører gjennom dag og natt og byr Norge sin morfin- og alkoholavhengige familie. For Liv Ullmann er høsten i Riksteatrets turnebuss blitt hennes store tilbakekomst til et norsk publikum. Hun hadde alt å tape.

[Høstsonaten]

VI ER DET LIVET GJØR MED OSS

Liv Ullmann

☉ **Morgen.** Delvis på grunn av snøen og den grå morgentåken som er trukket som en tung lue ned over Tromsøstind, og delvis på grunn av turneføderens rop om at det er ti minutter til bussen kjører, står Liv Ullmann helt inntil den fuktige murveggen til et av Tromsøs hoteller, innunder et lite utspring.

Gårsdagens 34. og forlengst utsolgte forestilling ble avsluttet med stående applaus, og de påfølgende og oppmuntrende møtene med lokale journalister og fotografer er blitt til morgennyheter, fortært til grovbrød, eggere og kaffe.

Så kommer de andre skuespillerne ut fra lobbyen, med koffertier og en kaffekopp i hånden, og inn i det neonblå skinnnet fra en gatelykt som får snøfallet til å minne om noe fra en scene. Lydene fra bilen i morgenmodus smuser seg lydlost forbi den store, røde Riksteaterbussen, der sjåføren Chris-Hugo Vangen lempet inn bagasjen til alle de seksten reisende, som tilsammen skaper teaterhistorie med forestillingen «Lang dags ferd mot natt». Eugene O'Neills mesterstykket om den fortvilede, hatfulle, kjærlehtsøkende og dommedagsforfulgte teaterfamilien Tyrone.

– Hei, er du klar for en ny dag? spør Liv Ullmann og ser glad opp på sin lange medspiller og sønn på scenen, Pål Sverre Valheim Hagen. For noen timer siden var hun Mary, den morfinavhengige moren hans. Og Pål Sverre var Edmund, rollefiguren som er dramatikerens Eugene O'Neill selv, en alkoholisert dikter som sliter med ødeleggende skyldfølelse fordi det var etter hans kompliserte fødsel at en lege ga moren morfin. Ment å lindre smerten, men som fortsatte å skape dem resten av livet.

– Jeg er klar! sier Pål Sverre, og legger en arm på Livs skulder. – Og du?
– Veldig klar. Han smiler.

Ebjørn Sundquist knepper igjen den store, mørke frakken sin, for han runder høyre neve over en lighter og tenner en morgensigaret. Han trekker inn røyken, holder den inne og smiler med munnen lukket, til Anders Baasmo Christiansen. Far og sønn på scenen, fullstendig og skruppelløst avhengige av hverandres drepende replikker, fylt av ønsker om å bli verdsatt. I snøværet utenfor bussen er kommentarene av det morgentrette, men kjærlige slaget.

Sundquist blåser ut røyken, stumper sigaretten, og huker seg gjennom snøen for han går inn i bussen, som med en overflod av varme og myke seter, et utbrettet norgeskart,

ipod'er, strøketoy, pc-er, poter, fotoapparater, bøker, øretelefoner og en knallrød ukulele, fremstår som denne dagens egentlige begynnelse.

Norges landskap er portalen som den røde bussen i tre måneder kjører hele Riksteatret gjennom. Førløstiden skal spilles med ekstraforestillinger på Nationaltheatret i Oslo og på Dramaten i Stockholm, der stykket hadde sin urpremiere i 1956, to år etter O'Neills død. Og der Ingmar Bergman hadde sin legendariske oppsetning i 1988.

– Da er alle ombord. God morgen! roper turneføder og inspisient Ole Lillo-Stenberg. Dette er hans Riksteater-tur nummer syttire. Han har gjort alt før, men ingen turneer er like, og denne er mer uvanlig enn andre: Selv ståplasser har vært utsolgt lenge før reisen begynte. Wall Street Journal har hatt Liv Ullmanns «Big return to the stage» på førstesiden. Aviser og tv-stasjoner fra hele Europa har skrevet og snakket om ikonet fra ni av Bergmans filmer, om vinneren av en Golden Globe, om den dobbelt Oscar-nominerte skuespillerinnen, som nylig har hatt stor suksess som regissør med «En sporvogn til begjær» der Cate Blanchett hadde hovedrollen, som kunne regjelve og vrake i Broadway-scener, men foretrakk kulturhusene i Ørsta og Horten. Utalt med spiss BBC-aksent og beed, beundrende amerikansk.

– «God morgen, herr turneføder!» korer lys, lyd, kostyme, rigg, skuespillerne, røksvitt og sjåfør. Det samme de roper hver morgen. I Alta, etter å ha spilt for mange nervøst leende skoleelever. Og i Hammerfest, der Ebjørn Sundquist spilte James Tyrone for barnedømmens klassekamerater, og der han første gang, som gutt, så Riksteatret. Den gangen han forsto at teater var den oasen han ville bli en del av. De ropte «God morgen, herr turneføder!» på Jessheim og Lillehammer og i Molde, byen Liv bodde i da hun spilte inn Bergmans film «Høstsonaten». Og siden i Harstad, den lyse solmorgenen som ble ekstra vakker, fordi den kom så plutselig etter dager med tåke og snø og slaps.

Formiddag. Når Liv Ullmann ikke prater med noen lenger bak i bussen, sitter hun for det meste foran, til venstre, med raggoekkfotter på bøylen bak sjåføren. Det lange håret har hun satt opp i en brun spenne. Det hender hun har øretelefoner på, og ser utkastet til en kommende tv-serie som Pål Sverre Valheim Hagen er med i. I ryggen har hun en hvit blonde-depute med små, røde korssting, arvet etter farmoren. Pål Sverre sitter langstrakt på den

andre siden, med utbrettet kart og musikk. Bak ham Viktoria Winge, stykkets merkelige hushjelp. Selv om Viktoria Winge har spilt i filmer som Reprise, Fritt Vilt og Max Manus, er rollen som Cathleen hennes debut på scenen. I et ensemble med skuespillerne som ellers alle er vant til å spille hovedrollen.

Ebjørn Sundquist, til høyre, midt i bussen. Han ser helst ut av vinduet, på fjellene som stiger og synker langs veien, og som av og til stuper brått ned i havet.

– Jeg må innrømme at jeg liker å bare glo, sier han.

– Tømme hodet for gårslagens forestilling. Ikke hverken mye telefon eller prat, bare som Tarjei Vesaas sa: «Sitte å glo.» Sundquist smiler vennlig. Ikke det diabolske smilet han er kjent for på film. Han har vært på Riksteater-tur for flere ganger. Han er en av de mest brukte og prisbeløste skuespillerne i landet, og han sier i en nøytral, nøsten sorgmodig tone, at han har en glede over å være en del av denne oppsetningen som er fysisk.

– Jeg synes det er et stort privilegium. Å få være med på dette, sier han.

Ved en liten dreining av blikkretningen, ser Sundquist to havren som letter fra en stein, flakser og stiger. Sjøføren Ida Høy tar bilde, og de snakker om hvor holdige de er som får se alt det geografien har å vise frem.

Etter en stund lukker Ebjørn øynene. De har fremdeles et par timer kjøring foran seg, og kvelden for ble temmelig sen. Når han er fremme vil han sjekke inn hos Stordalen eller Thon eller noen andre kjedemestere, selv om de alle er enige om at de er litt lei av hotellkongenes moderne måteholdeshet. Så vil han ta på seg frakken og rusle en stund alene i byens gater eller langs en fjord, eller kanskje et jorde. Det er hans nødvendige forberedelse til kveldens forestilling. Av og til gjør han et intervju, der han forteller om stykket eller om å være på reise, eller om å spille den hjemskete mannen til Liv Ullmann. Og så vil han sove en liten time.

Lang dags ferd mot natt

Av Eugene O'Neill (1941)

Med Liv Ullmann, Ebjørn Sundquist, Anders Baasmo Christiansen, Pål Sverre Valheim Hagen og Viktoria Winge

Regi: Stein Winge

Riksteatrets premiere var 1. september

Turneen besøker over 50 steder landet rundt, for den avsluttes ved Dramaten i Stockholm i desember

Alle forestillingene var utsolgt før premieren
I alt 10 personer er på veien med forestillingen

Øverst: **LESER REPLIKKENE.** Før forestilling ordner kostymeansvarlig Marianne Sembmoen håret til Liv Ullmann. Teatersminken legger skuespilleren selb. Nederst: **GIR ALT.** Skuespillerne som viser familien Tyrones skjebnetunge dagn, gir alt de har på femti forskjellige spillesteder i Norge. Liv Ullmann som den fortvilte og heroinavhengige moren Mary. Anders Baasmo Christiansen er sønnen James.

[Høstsonaten]

Øverst: **FYSISK TEATER.** Liv Ullmanns rollefigur Mary går dypere og dypere inn i morfinforvælsen ettersom natten nærmer seg.
Nederst: **HALLELJUA.** Viktoria Winge spiller Jeff Buckleys «Halleluja» på sin nyinnkjpte ukulele før forestilling. Anders Baasmo Christiansen til venstre.

Øverst: **LETTEELSE.** God stemning bak scenen, etter nok en ferdigspilt forestilling. Kostymeansvarlig Marianne Sembmoen, Anders Bæsmo Christiansen og Pål Sverre Valheim Hagen. Nederst: **SMERTEFULLT FORHOLD.** Faren og den yngste sønnen, spilt av Bjørn Sundquist og Pål Sverre Valheim Hagen frembringer sterke følelser hos hverandre.

[Høstsonaten]

MYKE MINUTTER. Før Liv Ullmann skal inn på scenen mot slutten av forestillingen, har hun tre minutter alene. Tiden bruker hun gjerne til å

lese en bok. Her leser hun Levi Henriksens «Bare mjøke pakker under treets».

JEG VAR VIRKELIG REDD OG EKSTREMT NERVØS FOR IKKE Å FÅ TIL DETTE

Liv Ullmann

Utenfor glir fjellene over i åser og kratt, og bussen svinger etterhvert inn mot en bensinstasjon i Kvævangen, eller en stans for å kjøpe den berømte Målselvsokken, på anbefaling fra Ebjørn Sundquist. Denne gangen er det Statoil-stasjonen på Evenes.

- Et kvarters pause! roper Ole Lillo-Stenberg. Røyk, frisk luft, kaffe fra automat, pølse i lompe, dagens aviser. Fire Riksteater-kvinner stiller seg i kø til toalettet. Liv Ullmann står først. Mannen på innsiden, mest sannsynlig sjåføren til semitraileren utenfor, tar sin tid. Når han endelig kommer ut, hever han øyenbrynene og stivner ansiktet i noe som ligner en fortvilet grimase: «Å, faen!» er alt han sier. Bemerkningens enkelhet får Liv til å nikke og smile nesten unnskyldende. Latteren holder hun høflig på til sjåføren har passert tilbudsplakaten om en pose med gårdsagens boller.

Gjennom tåken begynner himmelen å bli blå. En stund har Anders Baasmo Christiansen sittet bak i bussen og sunget spørsmålene i en quizbok. «Hva-a-a-a er Norges sto-o-o-este oy-y-y-y?» Og svarene er blitt rocket og visesurget av lydmann Gunnar Innvæ, rekvisitor Monica Lill Hagstrøm og scenemester Knut Backe. Scenemesteren er forøvrig han som i Molde eller var det i Nordfjordeid? krollet seg sammen som en ball på gulvet, i bakrommet etter første akt, og ba Liv om å liksom sparke ham noen ganger hardt i magen i det sjefen for publikumsvaktene kom inn. Vedkommende ble stående rådløs noen sekunder med oppsperrede øyne, før hun rygget ut av værelset, og gjorde entré en gang til.

- Vi har tross alt et ansvar for å vise at vi er på turné med en diva, sier Knut Backe tørt, og vender seg inn mot en bok.

To ganger før har Anders Baasmo Christiansen reist med Riksteatret, begge gangene i krevende hovedroller, med nye tekst. I «Den 25. timen» av Per Olov Enquist, og som Shakespeares Hamlet. To forestillinger som tok så hardt på at Baasmo Christiansen lot det gå tre år før han nå takket ja til å stå på scenen igjen.

-Å bære kvelden sammen med tre utrolig profesjonelle skuespillere er noe helt annet enn å føle et hovedansvar for sceneopplevelsen alene. Ebjørn og Liv og Pål Sverre er forbilledlige, de gir alt - hver kveld. De er rett og slett utrolig interessante! Og så lenge jeg får lage min egen boble i stykket, trives jeg godt. Jeg kan endre rollen etter publikum, og etter stemningen på scenen. Jeg kan kaste en verbal ball over til Ebjørn - hardt - og være brennsikker på at jeg får den tilbake i panna med et smell. Vi driver hverandre fremover, på nye måter. Hvis det ikke er sånn, kan det være utfordrende å finne energi til å gå på scenen kveld etter kveld, sier han.

Anders forteller at mot slutten av turneen med «Den 25. timen» var han sliten, og ble glad da han kom til Kolvereid i Nord-Trøndelag og oppdaget at det bare var solgt fire billetter.

- Ves! tenkte jeg.

[Høstsonaten]

Øverst til venstre: **IKKE BARE BUSS**. På vei mellom Svolvær og Bodo gjør Hurtigruta en stopp i Stamsund. Øverst til høyre: **FISKEFINT**. Etter forestilling på Mo i Rana inviterer Nordland Teater på sjømat. Laget av kjøkkensjefen på Meyergården Hotell, Svein Jæger Hansen. Over til høyre: **TÅKE OG SNØ**. Viktoria Winge spiller i bussen. Nederst: **FISKELYKKE**. PM Sverre Valheim Hagen finner de muligheten som byr seg til å være ute i naturen. Gjerne på havet. Enda bedre med fiskestang.

BAK I BUSSEN. Foran, scenemester Knut Backe og lydansvarlig Gunnar Innvær. På bakerste sete: Liv Ullmann og Anders Baasmo Christiansen.

© - I kveld blir det avlysning. I kveld kan jeg slippe av.

Men en time før forestilling, var det solgt tjuv billetter.

- Dermed stupte jeg likevel inn i to timer på scenen. Det var så få i salen at jeg kunne høre enkeltklappingen da jeg bukket for å ta imot applaus. Så kom lyset på, og jeg så at seksten i salen gråt. Da tenkte jeg at publikum alltid består av ett og ett menneske. At de som satt foran meg kanskje hadde kommet med ferge eller buss, og jeg kjente en utrolig glede over at vi ikke hadde avlyst. Akkurat den opplevelsen i Kolvereid viser det helt fantastiske med Riksteatret, sier Baasmo Christiansen.

Ettermiddag. Tilskyndet av et blick fra turnélederen, sier redaktoren av Harstad Tidende at fru Ullmann kan følge med inn til en ventende forsamling i kulturhuset. Hun har takket ja til et «bokbad» med redaktør Bård Borch Michaelsen, rett etter at bussen har ankommet hotellet i Harstad. Hun setter sispencen på hodet. Det er enklest slik. Da blir hun «skuespilleren Liv Ullmann» synes hun, og trer lettere inn i den rollen som er å fortelle om turneen og teaterstykket og fortiden. For Liv Ullmann var på turné i Harstad i 1961, med Tordis Maunstad. Og den gangen hadde avisen spurt henne om hvordan det var å reise bort fra hjemmet, nå som hun hadde vært gift i ett år? Og den 22-årige Liv hadde svart at så lenge hun fikk oppleve at følelseslivet på scenen fikk møte følelseslivet i salen, var hun bare glad for å reise.

- Sånn tenker jeg ennå. Denne kontakten, disse gyldne øyeblikkene, er kanskje den aller

viktigste drivkraften fortsatt. Tenk at jeg var her - levende - i 1961? sier hun, og forsikrer menneskemengden om at det er veldig bra å være tilbake. At det er fint å vite at alle årene har gjort henne til en god skuespillerinne og en god regissør. Og nok en gang blir hun spurt om hun er bitter for ikke å ha fått tilbud om å stå på en norsk scene på 20 år, og enda en gang sier hun så ærlig hun kan at det faktisk er mest synd for de som ikke har hatt bruk for henne.

- Hvis jeg hadde hatt stor suksess i Norge, ville jeg kanskje ikke opplevd alt det jeg har fått gjort på andre scener og med filmer, rundt i verden. Jeg siterer Mary Tyrone som sier: «Vi er ofte det livet gjør med oss». Det er skam jeg tenker, også. Mange mennesker kan ta fra deg verdigheten din, hvis du lar dem gjøre det. Men ingen av dem jeg reiser med her er slik. Jeg får jobbe med de aller beste, de aller raueste, og da får jeg også selv vist frem hva jeg kan. Vi er det livet gjør med oss.

Etter en halv time klapper forsamlingen, og noen vil la seg fotografere sammen med Ullmann. En dame i sekstiårene, kledd i oransje strikkejakke, blir stående innenfor salens døråpning sammen med en venninne eller kanskje en litt tungtøst søster. For høyt, inn mot den andres øre, sier hun: «Hun sier sånn ting som man selv tenker, men ikke helt finner de riktige ordene for.»

Turnéleder Ole Lillo-Stenberg har ordnet det slik at Pål Sverre, Anders og lydtekniker Gunnar får fiske. På havet slipper høye skyer fra seg enkelte tunge regndrøper, mens det på en snokledd fjelltopp fortsatt er skinn fra solen

som har forsvunnet. En fisker i en forbi-passerende sjark løfter en trediva kilos kveite som hilsen, og en ørn kretser over båten.

- Dette er nesten for mye! Pål Sverre Valheim Hagen smiler og sier at han aller best forbereder seg til timene på scenen ved å være ute. En tur, et fjell, og aller helst en fisk. I Hammerfest traff han en sel. Og så har han behov for å være en stund alene, eller kanskje gå på et lokalt museum. Rollen som Edmund er krevende, det er mye tekst, og han arbeider intenst med å manøvrere publikum med seg i svingene.

- Mye av reisen denne høsten er akkurat disse folkene, dette stykket. De er min hverdag, som en familie. Vi møter hverandre med hele livet vårt. Sårbart, nakent, vi blir så godt kjent på en uuttalt måte. Jeg tror aldri noen av oss kommer til å glemme dette, sier han.

Og så:

- Hei, en tørsk!

Scenen er bygget ferdig. Edmund Tyrones sitesterke litteratur står på sin rette hylle. Om noen timer skal Ibsen og Baudelaire kastes i gulvet med stor kraft. Kanskje bordet og sofaen bør stå lenger mot midten, siden det er satt inn ekstra stoler i salen, langt ute på siden? Den monotone lyden av Ytre Torungen fyr uler, tåkeløsen skal ligge som et varsel over siste akt. Viktoria Winge klatter opp på bordet, slik hun gjør hver ettermiddag. Hun prøvsnakker noen av hushjelpens humoristiske replikker, til lydmannen er fornøyd.

- I begynnelsen syntes jeg det var krevende å gå inn i denne heavy tematikken hver eneste kveld. Stykket er som et gigantisk spill, og de

[Høstsonaten]

JEG MÅ INNØMME AT JEG LIKER Å BARE GLO

Bjørn Sundquist

☉ følelsesmessige påkjenningene var sterke. Etter hvert er jeg ikke like pumpa lenger, sier Viktoria og hopper ned fra familien Tyrones stuebord.

Noen ganger skal de spille for 400, andre ganger for 1000. Likevel skal publikum oppleve et kammerspill. Da må stemmevolum og kroppsbevegelser innrettes etter salen. En etter en har stemmepøver. Liv liker også å prøvesitte i salen, for å «ta inn» kveldens scene.

Så går de hver til sine ritualer: En hvil, en telefon, et måltid, en mail, et musikkstykke – alt for å klare å være et kjempende, rusavhengig medlem av familien Tyrone.

Kveld. Festkleddede mennesker finner plassene sine. Mange har kjøpt programmet, solgt av teknikerne og buss-sjåføren. Provisjonen av salget går til enkelte sosiale felles begivenheter underveis på turen. Programmet, om blant annet regissøren Stein Winge, som kviet seg for å sette opp nettopp dette stykket, fordi han selv vokste opp med en mor som var pillenarkoman. Som også var Viktorias farmor.

Så går Ole Lillo-Stenberg ut og ønsker publikum velkommen til forestilling.

Det blir helt stille.

Liv Ullmann står bak scenens sølvaktige tåkedraperi, i en blålige kjole. Hun puster dypt, ut og inn. Kryter og åpner hendene. Straks skal hun si at hun er blitt så følelsesbeten og lognaktig. At hun for aldri løy om noen ting, men at hun nå er tvunget til å lyve, særlig for seg selv.

Og Anders Baasmo Christiansen ser Viktoria som går nesten umerkelig inn mellom bokhyllene. Snart skal han selv inn på scenen og spytte ut mot lillebroren Edmund at han har ham en forbannet dårlig innflytelse på ham – og at alt er gjort med hensikt! For å finne frem til den alkoholiserende Jamie, forestiller Anders seg at han noen øyeblikk mottar regi av Ingmar Bergman. For under de første leseprøvene for sommeren, i Bergmans hjem på Fårö, fant Ole Lillo-Stenberg en biografi om O'Neill, der Ingmar Bergman med bløtt hadde understreket at Jamie gjerne hadde et hurt smil med sammenknepne lepper. Det smilet er det Anders konsentrert seg om i minuttet før han går ut på scenen. Mens Bjørn Sundquist vugger dansende frem og tilbake, han skifter tyngden på høyre og venstre ben, fortære og fortære, med en bokers hender knyttet i hakebøyde. Så går han ut i lyset, til forsvar og angrep på sine barn.

Av og til blir det tidlig kveld. Av og til sen, av og til middag med alle, av og til mat på rommet og tv, av og til en bok, av og til en sang og Viktorias ukulele, eller Anders' Preyseudikt. For noen blir det vin og bar, eller jazzmusikk i stolen på rommet. For samtlige er det krevende å få familien Tyrone ut av kroppen.

Liv ender gjerne dagen med en fortrolig telefonsamtale med kjæresten Donald Saunders. Han besøkte henne i Tromsø, men er foreløpig tilbake i USA.

Liv Ullmann hadde alt å tape på å ta på seg denne rollen. Hun kunne velge regioppdrag, hun kunne plukke verdens ledende skuespillere. Og så risikerte hun i stedet å ende sin skuespillerkarriere med det hun selv kaller et magaplast.

– Under prøvene hendte det jeg mistet motet. Jeg var virkelig redd og ekstremt nervøs for ikke å få til dette. Trykket var så stort, og jeg hadde vært så glad for å bli spurt om denne rollen. Det var nesten banalt at jeg ble så glad!

Jeg putter hele livserfaringen min inn i rollen som Mary, sier hun.

– Det blir veldig... eller...det er særlig rart når jeg vet at dette er siste gang jeg står på en scene. Regi har jeg ikke tenkt å gi meg med, men dette er min siste rolle på en teaterscene. Nå er jeg selv nesten over i den blå timen, og tenker at det er rart hvordan man kan ha alle aldre i seg samtidig.

I kveld har det vært det Riksteatrets folk kaller «tafflavstand»: Kulturhus, scene og hotell i samme bygg. Men i morgenen venter en ny forestilling. Et nytt hotell, nytt publikum. Kanskje teksten blir litt ny, også. Liv Ullmann føler på seg at hun har sikkerhet nok til å gi Mary Tyrones rolle litt mer håp nå, etter mer enn fjerde forestilling. Kanskje kommer det rett og slett til å gå bra for henne i morgent? At Mary kan klare seg ut av avhengigheten? Virkelighetens Mary, O'Neills mor Ella, klarer det jo til slutt.

Liv Ullmann går mot heisen i hotell-lobbyen som er så hardt opplyst at ingen kaster skygger.

Hun er fylt av lettelse og kanskje også vemod, etter å ha tilbakelagt nok en kveld sammen med disse menneskene hun nå bærer alle timene av dagen sin sammen med.

– Jeg vet godt hvorfor jeg sa ja til dette, sier hun.

– Fordi jeg håpet at det var det vidunderlige. Og det var det.

Så er det natt.

cecilie.enger@dn.no
Se flere bilder på dn.no

RIGG. Bussen med utstyr kjører hver dag til neste spillested noen timer før

den røde turbussen. Her utenfor kulturhuset i Tromsø.

BJØRNEN SOVER. Bjørn Sundquist liker best å bare se ut av vinduet. Eller å sove, på bussen.

GLEDESSCENER. En ny kveld med stående applaus fra publikum og utslette, men fornøyde skuespillere.

Foto forside: Trygve Indrelid
Foto bakside: Mikaela Berg
I redaksjonen: Ellen Horn, Åse Ryvarden og Mette H. Blom.
Opplag: 1500. Trykk: Borg as.

www.riksteatret.no
Gullhaug Torg 2,
0484 Oslo

RIKSTEATRET